

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
------------	---

GİRİŞ

Edebiyatın “Millî” Tarihi: Milliyetçilik Söyleminin Tarihi Koşulları.....	11
Hastalıklı Bedenden Toplumsal Canlanmaya.....	17

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MİLLÎ EDEBİYATI HAZIRLAYAN OLUŞUMLAR VE ETKENLER

1.1. Edebiyatın “Türkçe” si: Bir Millî Edebiyata Doğru.....	25
1.2. Edebiyatın Millî Günleri: Varolma Çabası.....	32
1.3. 1905 Edebi Hareketi.....	35
1.4. Edebi Mirasın Genç Temsilcisi: Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi.....	38
1.5. Parçalanmış Kimliklerin Kurtuluş Reçeteleri: II. Meşrutiyet Döneminde Siyasi İdeolojiler.....	41
1.5.1. Osmanlılık.....	42
1.5.2. İslamcılık.....	44
1.5.3. Türkçülük.....	47
1.5.4. Batıcılık.....	50

İKİNCİ BÖLÜM

2. MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİNDE BENLİK ALGISI

2.1. Benlik Kavramı ve Benlik Algısına Kuramsal Bakış.....	53
2.2. Millî Edebiyat Dönemi Türk Şiirinde Benlik Algısı.....	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
3. MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ
TÜRK ŞİİRİNDE KİMLİK KURGUSU

3.1. Kimlik ve Kimlik Kurgusu Kavramlarına Kuramsal Bir Bakış.....	95
3.2. Ulus İnşası ve Milliyetçilik Kuramlarına Genel Bir Bakış.....	99
3.3. Kolektif Aidiyetin Göstergeleri.....	104
3.3.1. Kimliğin Sözel Gücü: Dil Bilinci.....	104
3.3.2. Tarih Bilinci.....	131
3.3.2.1. Dikey Boyutlu Zaman Algısı ve Tarih.....	134
3.3.2.1.1. Köken Miti.....	134
3.3.2.1.2. Toplumsal Belleğin Aydınlık Durakları: Kahramanlar.....	144
3.3.2.2. Yatay Boyutlu Tarih: Tarihe Tanıklık Etmek.....	170
3.3.3. İmparatorluktan Ulus-Devlete.....	199
3.3.3.1. Türk Kimliğinin Aşağılanmasına Tepki: “Turancılık” İdeali.....	199
3.3.3.2. İmparatorluğu Canlandırma Çabası ve Dinde Birleşme Arzusu: Osmanlı ve İslam Kimliği.....	253
3.3.4. Mekânın Kutsal Bağlayıcılığı: Yurt Bilinci.....	277
3.3.4.1. Soy Bilincine Dayalı Yurt Bilinci: Turân.....	279
3.3.4.2. İnanç Birliğine Dayalı Yurt Bilinci: Ümmet.....	315
3.3.4.3. Değişimin Zorundallığı: Osmanlı’dan Türkiye’ye.....	326
3.3.5. Ortak İnanç: Din Bilinci.....	330
SONUÇ.....	357
KAYNAKLAR.....	365

ÖN SÖZ

Birey, kendi kimliğini arayış sürecinde toplumun kimliğiyle karşılaşır ve bu karşılaşma sonrası bireysel kimliği ile toplumsal kimliğinin aslında aynı paydada olduğunu fark eder. Ben'in dış dünya karşısındaki algılanma biçimi de bu fark ediş sonucunda ortaya çıkar. Önce kendini fark eden birey, ardından kendi gibi olan benzerlerini fark eder ve onlarla ortak bir aidiyetler bütünü içerisinde buluşur. Bu ise toplumsal belleğin nesiller boyu gerçekleştirdiği tinsel aktarımın yansımasından başka bir şey değildir.

Yaşamın rutin akışı içerisinde "kim"liğini, "ne"liğini unutan birey, özünü oluşturan tinsel değerleri bile göremeyecek dercede körleşir. Bu durum ancak bireysel ve toplumsal varlığın *öteki* tarafından tehdit edilmesi, yok sayılması ve yok edilmeye çalışılmasıyla refleksif olarak bir tepkiye dönüşür. İşte edebiyat da bu dönüşümün yansıdığı temel araçlardan biridir. Zira edebiyat, özelde bireyin genelde ise toplumun tüm özelliklerini içerisinde barındıran bir sanattır. Toplumların bireysel çizgiden sıyrılarak birlik oluş öykülerini de içeren bu yapı, aynı zamanda bireysel ve toplumsal kimlik oluşumunu da etkileyen konumdadır.

İmparatorlukların yıkıldığı 19. yüzyılda Osmanlı'nın da büyük bir değişim/dönüşüm geçirmesi çağın zorunluluğu olarak görülmelidir. Bu zorunluluğu fark eden devrin aydınları, yazarları ve şairleri ise devletin varlığını korumak üzere eserlerinde toplumun yeni kimlik inşasının nasıl olacağını belirlemeye çalışırlar. İşte Millî Edebiyat Dönemi şairleri de ya-

şadıkları toplumun bireylerini aydınlatmak ve bu değişim/dönüşüm sürecinde ortak aidiyetler bütününde birleştirmek çabasındadırlar.

Toplumsal kimlik inşası, bir değişim/dönüşüm olarak görünse de milletin kendi değerlerine yaslanması ve özündeki tinsel değerleri sahiplenmesiyle gerçekleşir. Dönem şairleri de bu farkındalıkla toplumda bir uyanış ve millî bilinç oluşturmak için kimlik kurgusu için gereken unsurları ortak değerler dizgesi biçiminde metin düzlemine taşırlar.

Osmanlı İmparatorluğunun Türkiye Cumhuriyetine dönüş macerasını kimlik kurgusu çerçevesinde irdelemeyi amaçlayan bu çalışma, devrin siyasi, sosyal ve kültürel altyapısının incelendiği Giriş bölümünün sonra üç temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Millî Edebiyatı hazırlayan oluşumlar ve etkenlerin ele alındıktan sonra çalışmanın özünü oluşturan Millî Edebiyat Dönemi Türk Şiirinde Benlik Algısı ve Kimlik Kurgusu bölümleri yer almaktadır. Devletin adı ve yapısı değişirken milletin de kendini yeniden tanımladığı süreç, “Benlik Algısı ve Kimlik Kurgusu” bölümlerinde o dönemde yazılan şiirler aracılığıyla çözümlenmeye çalışıldı. Bu çözümlenmeler metin merkezli okumalarla yapılırken, benliği ve kimliği oluşturan değerleri inceleyen sosyolojik, antropolojik, psikolojik, mitolojik, tarihsel kaynaklar da göz önünde tutuldu.

Çalışmanın sınırları ise Millî Edebiyat Dönemi olarak yaygın biçimde kabul edilen 1908-1923 yılları arasını kapsamaktadır. Bu yıllar arasında Osmanlının yaşadığı değişime/dönüşüme hem tanıklık eden hem de yazdıklarıyla yol gösterici olan Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Mehmet Akif Ersoy ise çalışmanın temel referansları oldular. Bunun yanı sıra aynı dönemlerde toplumun yeni kimlik kur-

masında etkin rol oynayan metinlere de yer verilmeye çalışıldı. Ancak toplumu geleceğe hazırlayan ve millî bilinç oluşturmaya çalışan metinler öncelikle ve özellikle işlendi. Millî Edebiyat Dönemi, Türk milletinin kendini tanımlamaya çalışırken Tanzimat döneminde karşılaştığı ötekinin (Batı'nın) gücünü ve kötücüllüğünü hissetmeye başladığı dönemdir. Öte yandan bu öteki ile karşılaşma diğer ötekilerin (Arap ve Fars etkisi) içinde erimeye başlayan benliğinin uyanışını da tetikler. Bu nedenle metinlerin özellikle Millî Edebiyat Dönemi ile sınırlanmış olması özel bir anlam ifade etmektedir.

Bir devri edebi metinler üzerinden okumak, elbette tek başına yeterli değildir. Ancak toplumsal değişimin kendini gösterdiği yerler de yine edebî metinlerdir. Bu bağlamda, Osmanlı İmparatorluğu'nun Türkiye Cumhuriyeti'ne dönüşümünü şiirdeki yansımalarından hareketle irdelemeye çalıştık.

Bir değişim/dönüşüm macerasını yansıtan bu çalışmayla birlikte kendi değişim/dönüşüm maceramı hatırlatan ve kimlik inşa sürecimde rol-model olan hocam Prof. Dr. Ramazan Korkmaz'a en içten duygularıyla teşekkür ediyorum.

Çalışmanın düzeltme aşamasında yardımlarını gördüğüm Yrd. Doç. Dr. Murat Tuğluca'ya, Yrd. Doç. Dr. Mahmut Bolat'a, Hakan Çalık'a, Aydoğan Kara'ya ve Grafiker Yayınları çalışanlarına da ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

M. Fatih Kanter
2013 - Kırşehir